

Anita MAŽIBRADIĆ
Zorica ČUBROVIĆ

PORODICA NIKIĆIJEVIĆ U 18. I 19. VIJEKU

Ključne riječi: don Ferante Gonzaga, porodica Nikićijević (Nikićević), Herceg Novi, Zmajevići iz Perasta, crkva sv. Ane na Savini, natpis na crkvi sv. Ane u Herceg Novom, grb porodice Nikićijević, stambena arhitektura prve polovine 18. vijeka

Kad god se pogledom ili mislima vraćate u prošlost Boke Kotorske i krenete pažljivo posmatrati oko sebe neke starine, desi vam se da zaronite u dubine prošlosti, radoznalo, poput lovca na bisere u morskoj dubini. Kuća u kojoj ljudi stanuju, a drugi pored nje ravnodušno vjekovima prolaze, neobična kapija, isti takvi prozori ili balkoni, đardin sa rijetkom biljkom, kamena ili gvozdена ograda sa dugotrajnom patinom, pa sam položaj takvih bisera iz prošlosti privuče vam pažnju. I, najzad, spazite grb na pročelju kuće i staru kamenu ploču s natpisom. Školjka se polako otvara, biser se oslobađa: porodice, porijekla, života, sudbine... Riječ je o staroj hercegnovskoj porodici Nikićijević...

Crta kosmopolitizma kao i sudbonosna vezanost za tlo Boke ne može se odreći mnogobrojnih bokeljskih porodica, odnosno njenih članova. Sjetimo se Vojnovića, Želalića, Ivelića, Balovića, Ivanovića, Vizina.... Ili, pak, prastarih kotorskih Buća koji su još u srednjem vijeku stizali od dvora Nemanjića i do francuskog dvora. Mnoge je prošlost progutala, ali su ostali tu, na tlu Boke sa svojim palatama i grbovima. Za nas, danas, ostale su sa svojim romantičnim porodičnim pripovijestima, koliko god priče o njima i nisu takve bile.

Na hercegnovskom području, vremena (o kojima govorimo), sigurno nisu bila romantična. Čas su tu bosanski Sandalj Hranić pa Herceg Stjepan, čas Turci, pa Španci, pa opet Turci, pa Mleci, Austrijanci, Rusi, Francuzi, pa opet Austrijanci; sve se to sabilo u klupko vremena, iz kojega povremeno izvučemo zanimljivu nit.

Ovom prilikom, otkrivši kuću i na njoj grb i kamenu ploču s natpisom, počela se pred nama odmotavati nit porodice Nikićijević još od davne 1538. godine kada su ostaci savezničkih hrišćanskih brodova – španskih, mletačkih i papskih – nakon poraza kod Preveze od strane turskog admirala Hajredina Barbarose, pod zapovjedništvom vojvode Andrije Dorije krenuli put Boke Kotorske i 4. juna zaposjeli Herceg-Novu. Ferante Gonzaga sa svojom četom i kapetan Jovan Sarment sa svojom vojskom opasali su grad i jurišem ga osvojili. Sa brodova su se paljbom iz topova rušile gradske zidine. Vojvoda Andrija Dorija se brodovima približio gradu, a vojska sa brodova istakla je zastavu sa krstom. U pomoć su saveznicima priskočili i Peraštani. Turcima je ostalo da predaju grad na milost i nemilost tek prispjeloj vojsci.¹

Valja pomenuti da su Španci, u toku boravka u Herceg-Novome, podigli tvrđavu – danas pod nazivom Španjola – i crkvicu sv. Venerande (sv. Ane). Crkvu je sagradio Don Ferante Gonzaga 1538. godine, na mjestu gdje je nekada bila starija crkva koju su Turci srušili kada su odatle protjerali potomke Hercega Stjepana.²

Zanimljiva je veza španske porodice Gonzaga i porodice Nikićijević. Naime, godine 1539. godine kada su se Španci u Herceg-Novome predali Turcima, glavni zapovjednik turske flote Hajredin Barbarosa zaustavljao je Špance da ostanu kao podanici turski, obećavajući im povlastice i jamčeći im slobodu vjere s tim da izvan grada i dalje mogu imati svoju crkvu i svog sveštenika. Zapovjednici španske posade Don Ferante Gonzaga, Stjepan i Jovan Sarmento, Ario Mačeno i Rinaldo Mendoca sa pedeset španskih vojnika ostali su u Herceg-Novome kao turski podanici³. Kapetan Ferante Gonzaga pozvao je iz Španije u Herceg-Novu svoju ženu Margeritu i sina Nikela. U Kastilji je ostavio svog starijeg sina Fedriga. Po dolasku u Herceg-Novu, sin Nikelo oženio se Katarinom, kćerkom kapetana Aria Mačena. Na veliku radost porodice, Nikelo i Katarina dobili su sina kojemu su dali ime Luidi po Nikelovom djedu, Ferantovom ocu.⁴ Tri godine po rođenju djeteta, umro je Ferantu sin Nikelo. Djed je svog unuka prozvao Luidi Nikelo kako se to ime ne bi istražilo u njihovoj porodici. I sam Ferante promijenio je prezime Gonzaga u Nikelo i tako se to prezime, kao Nikelović, zatim Nikićijević (Nichichievich), preko njegovog unuka Nikela i ostalih potomaka zadržalo i poslije Ferantove smrti 20. septembra 1550. godine. Pričalo se da je Ferantova smrt, kao i prije toga Nikelova prerana smrt svih ožalostila, jer su ih svi poštovali, žalili su ih

¹ Tomo Popović, HERCEG-NOVI, Istorijske bilješke, knj. Prva. 1382-1797, Herceg-Novu 1924, str. 34 i 36.

² Isto, str. 40.

³ Isto.

⁴ *Ferrantes Gonzaga-Castiliensis- Aloisii f./ilius/* je na početku dužeg natpisa na mermernoj nadgrobnoj ploči koja je stajala u crkvi sv. Ane. T. Popović, nd. str. 42.

i sami Turci. U svojoj kući Ferante je izdržavao svećenika koji bi nedjeljom i praznikom služio misu u porodičnoj crkvi sv. Ane i sv. Petke koja se nalazila na brežuljku sa istočne strane van grada. O značajnim praznicima pozivao je svećenike iz okoline – fratre reda sv. Frane sa otoka Gospe od Milosti i one iz Krtola - da zajedno u crkvi služe.⁵

U crkvi sv. Ane sahranjeni su Nikelo Gonzaga 18. avgusta 1542. godine, njegova majka Margerita Ana Veneranda Medoca 11. decembra 1546, snaha joj Katarina rođena Maćeno i žena Nickelova, Don Ferante 1550. godine i još neki članovi te porodice. Nad porodičnom grobnicom u crkvi *S. S: Annae - Venerandae* stajala je nekada mramorna ploča sa natpisom kojim počinje hronika Ferantove porodice.⁶

Kroz priču o crkvi sv. Ane, njenim rušenjima i popravkama kroz dugi niz godina može se pratiti hronika porodice Nikićijević. Vrlo je zanimljiva priča, ili još bolje legenda, o crkvi s početka 16. vijeka koja je više od sto godina kasnije zapisana kod javnog notara u Kotoru po svjedočenju dvojice Peraštana, Andrije Ćorka i Frana Lorenčevića.⁷

Prema toj priči 1604. godine Đuro (*Giorgio*) Nikićijević⁸, duboko prožet vjerom, a od hercegnovskog turskog paše spriječen da izgradi crkvu, pošao je o svom trošku u Carigrad po dozvolu iz Stambola. S fermanom u rukama vratio se u Novi i ne mogavši ponovo da ostvari zamisao, uzdao se u čudo, zadojen svojom dubokom vjerom. Skočio je pred Turcima s brežuljka na mjesto gdje je teško mogao ostati živ. Dokazavši tako pomoć Majke Božije i još ponijevši s tog mjesta veliki kamen na ramenu, za crkvu, uvjerio je Turke u ogromnu želju za crkvom, u kojoj su, nakon njenog završetka, i sami Turci petkom palili kandila⁹. Na crkvi se danas, međutim, na kamenoj ploči iznad crkvenih vrata nalazi natpis o njenoj obnovi. „Nikola Nikićijević obnovi i sačuva ovu crkvu koju njegovi pradjedovi podigoše u tursko doba u čast sv. Venerande godine 1704.” U originalu natpis glasi: (sl.1)

NICOLO NICHICHIEVICH
RISTAURO E CONSERVO
QUESTA CHIESA CHE SUI

⁵ Isto, str. 63-64.

⁶ Isto, 41-42. O grobnici porodice Gonzaga u crkvi sv. Ane vidjeti: B. Dabović, *Jedna hercegnovska grobnica*, BOKA 23, Herceg Novi 2003, 205-209

⁷ Anita Mažibradić, Jedan arhivski dokument o crkvi sv. Ane u Herceg-Novome, BOKA 24 – Zbornik radova iz nauke kulture i umjetnosti, Herceg-Novoi, 2004, str. 265-273.

⁸ T. Popović, n.d. str. 42 navodi Đura Nickelovića, sina Luiza Nickelova a unuka (?) Don Feranta. Prema našem tumačenju riječ je o prauuku Don Feranta, jer mu je unuk Luidi Nikelo.

⁹ A. Mažibradić, n.d.

PRO AVI ERESSERO SOTTO LI
TURCHI IN ONORE DI S(ANTA) VE-
NERANDA L' ANNO MDCCX

Posredstvom arhivskih spisa upoznali smo neke potomke Španca Feranta Gonzage koji su ostali dugo na tlu Hrceg-Novoga. Koliko nam je do sada poznato, među njima je bilo i svećenika, ljekara i pomoraca. Bračnim vezama bili su povezani sa poznatim peraškim porodicama Zmajevića i Mazarovića.

Početkom 18. vijeka nalazimo Đura pok. Nikole Nikićijevića¹⁰, svećenika Miha Nikićijevića, hirurga Ivana Nikićijevića¹¹, hirurga Antonija Nikićijevića¹², i sredinom vijeka hirurga Nikolu Nikićijevića.

Pomen Stjepana pok. Nikole Nikićijevića iz Tople nalazi se u spisu od 2. novembra 1726. godine. Tada se Stjepan pojavljuje samo kao svjedok u jednom sporu oko krađe olovne đulađi (*palle di piombo*) iz magacina municije u Herceg-Novome od strane jednog italijanskog vojnika koji je dezertirao¹³.

Miho Nikićijević, zna se pouzdano, postavljen je 1748. godine od strane biskupa za paroha u Luštici¹⁴. Vodio je tada prepisku sa kotorskim biskupom u vezi pošiljke u iznosu od 6 cekina, koja je namijenjena crkvi sv. Bogorodice, stigla brodom u Žanjice¹⁵. Don Miho Nikićijević pominje se i ranije, oko 1730. godine¹⁶, a 1772. kao paroh u crkvi sv. Jerolima u Herceg-Novome (*parocco di questa chiesa di San Girolamo*).¹⁷

Hirurg Ivan Nikićijević potpisao je (*Io Zuanne Nichichievich chirurgo attesto con giuramento*) 7. marta 1727. godine u Perastu jedan izvještaj, bolje reći ljekarsko svjedočanstvo da je liječio Vuka Markićeva iz Krivošija pogođenog iz vatrenog oružja u lijevu stranu grudnog koša i nalazi se u smrtnoj opasnost; zatim Jovana Vukova iz Krivošija ranjenog vatrenim oružjem u lijevo rame; Miloša Džaju iz Risna smrtno pogođenog kamenicom u čelo¹⁸.

Hirurg Antonija Nikićijevića nalazimo u Herceg-Novome oko 1730.g. Godine prije i godine kasnije bile su burne na tom području, pa se prema raspoloživim zapisima može zaključiti da su lakša i teža ranjavanja i hladnim i

¹⁰ IAK Istorijski arhiv Kotor), Upravno-politički spisi vanrednih providura Mletačke Republike (u daljem tekstu UPM, fasc. XL, list 852, god. 1722.

¹¹ IAK, UPM L, 29. Oko 1730. g.

¹² IAK, UPM L, 833.

¹³ IAK, UPM XLIX, 276/t.

¹⁴ IAK, UPM LXIX, 78.

¹⁵ IAK, UPM LXIX, 75 i 76.

¹⁶ IAK, UPM XLVIII, 579.

¹⁷ IAK, UPM C, 46, dok. od 31. maja.

¹⁸ IAK UPM XLIV, 155.

vatrenim oružjem bila svakodnevna. A ljekari – hirurzi bili su pod direktnom ingerencijom mletačkog vanrednog providura sa sjedištem u Kotoru. Oni su u svakoj prilici slali izvještaj o slučajevima ranjavanja vojnika ili civila i liječenju istih.

Hirurg Antonio Nikićijević, dakle, 2. maja 1727. godine iz Herceg-Novoga javlja providuru i potpisom svjedoči da je liječio Tripa, sina Pera Begovića iz Luštice od teške rane po lijevoj slijepoočnici, preloma kosti i povrede mozga do kojih je došlo udarcem konjskog kopita. Stoga se ranjenik nalazi u smrtnoj opasnosti.¹⁹

Dana 7. maja 1727. godine, hirurg Antonio Nikićijević izvještava takođe iz Herceg-Novog da je liječio Đura Đurišića iz Luštice zbog više rana na glavi, Iva Đurišića zbog rana koje je zadobio po glavi hladnim oružjem, Laza Đurišića ranjenog vatrenim oružjem u prste desne ruke i Pera Zambelića, ranjenog u lijevo rame i ispod desne lopatice, ali van opasnosti.²⁰

Iste godine 1727, dana 9. maja, Antonio Nikićijević napisao je izvještaj providuru da je liječio Nika sina Pera Tomičića iz Luštice zbog rane na potiljku sa nagnječenjem lobanje što je zadobio padom sa konja.²¹

Antonio Nikićević (*chirurgo*) 25. maja 1727. godine tako obavještava providura da je Danilo Pavković iz sela Podi 12. maja teško ranjen u glavu i da je u smrtnoj opasnosti (*ferita hauta nella testa e per esser stato con grave pericolo della vita*).²² Tako 28. avgusta 1734. godine hirurg Antonio Nikićijević obavještava providura da je liječio Rada, nećaka Mara Đurišića iz Luštice kojega su ranili puščanom vatrom.²³ Iste godine, Boška Marića iz Vitaljine, ranjenog puškom, liječio je isti hirurg, Antonio Nikićević.²⁴ Naime, u isto vrijeme u Herceg-Novome pominje se i hirurg *Pietro Garzon* i, kako se vidi iz njegovog izvještaja providuru od 20. avgusta, liječio je ranjenog Aćima (*Achime*) Vladisavića iz sela Kameno.²⁵ Dana 22. septembra 1734. godine hirurg Antonio Nikićijević izvještava providura da je liječio ranjene pan-

¹⁹ IAK, UPM XLIV, 160. Tekst u originalu glasi: „*Ho medigato io sottoscritto chirurgo (Antonio Nichichievich) Tripo, figlio di Pero Begovich da Lustiza, d'una grave ferita nelle tempia della testa, parte sinistra, con rottura d'osso et ofesa dell'cervello, la quale fu fatta con calzo d'un cavallo, per la quale il soprannominato si ritrova con ogni pericolo di vita; per tanto affermo con giuramento. Antonio Nichichievich, chirurgo.*”

²⁰ IAK, UPM XLIV, 186.

²¹ IAK, UPM XLIV, 157. U originalu: „*Ho medicato io sottoscritto chirurgo, Nico figlio di Pero Tomicich da Lustiza d'una ferita posterior dell'craneo con compressione d'osso, la quale fu fatta essendo caduto da cavallo per la quale il sopra nominato si ritrova con grave pericolo della vita; per tanto affermo con giuramento, Antonio Nichichievich chirurgo.*”

²² IAK, UPM XLIV/A, 153.

²³ IAK, UPM LIV, 702.

²⁴ Isto, 706, document od 14. septembra.

²⁵ Isto, 700.

dure Mijata Kućanina, Šćepana Popovića, Šćepana Babića i Milutina Vidića, a svi su oni bili pripadnici čete Burovića, zadužene za odbranu od Turaka.²⁶ Dan kasnije, javlja providuru da je pandur Mijat Kućanin umro od teških rana i da se njegovo tijelo nalazi u Vratnicama (*Vratnize*), u kući Soka Voinova.²⁷ Dana 20. decembra iste godine javio je providuru da je liječio Iva Đurišića iz Luštice, ranjenog u glavu i vrat; Đura Ivovog zvanog Janović iz Luštice, lakše ranjenog; Jova Nika Janovića iz Luštice, ranjenog u glavu i u ruku.²⁸ A iz jedne prepiske providura od 11. juna 1748. godine saznaje se da je hirurg Nikićijević bolestan, ali je pristao da umjesto njega u Bar (*Antivari*), pođe Miho Lazari u pratnji gvardijana, radi provjere da li u Baru zaista vlada epidemija.²⁹

Polovinom 18. vijeka javlja se, prema našim nepotpunim podacima, treći po redu hirurg iz porodice Nikićijević. To je Nikola Nikićijević. Dana 27. maja 1755. godine, jednim dopisom, izvještava još zvanično neustanovljeni magistrat (zdravstveni?) da mu se tog dana prijavio za liječenje teško ranjeni Morinjanin Jovo (*Zuane*) Berberović koji je ranjen u glavu.³⁰ U novembru iste godine ovaj hirurg javlja providuru da mu je došao na liječenje Vido Lučić iz Morinja, čija rana nije opasna po život.³¹ Slijedeće godine, 17. februara 1756, javlja vanrednom providuru o ranjavanju pravoslavnog sveštenika, popa Sima Popovića, njegovog rođaka Komnena Popovića i izvjesnog Đorđa Radojice. Nakon toga, 21. marta 1756. izvještava providura da je liječio od rana zadobijenih vatrenim oružjem nekog Golubovića iz Tivta.³² Dana 16. septembra 1767. godine hirurg Nikola Nikićijević piše providuru da je liječio Luku Nikole Golubovića iz Crniplata (Tivta) od jedne rane ispod lijeve slabine i od povrede jetre, zadobijene vatrenim oružjem. Liječio ga je od 2 sata poslije pola noći kad je stigao (u Perast) do 6 sati ujutro, kada je preminuo.³³ Pretpostavljamo da je, prema dosadašnjim podacima, hirurg Nikola Nikićije-

²⁶ Isto, 400.

²⁷ Isto, 763.

²⁸ Isto, 532.

²⁹ IAK, UPM LXIX, 533.

³⁰ IAK, UPM LXXIV, 232.

³¹ Isto, 632.

³² IAK, UPM LXXX, 381.

³³ IAK, UPM CXXVIII, 271. „*Attesto io infrascritto chirurgo d' aver medicato Luca di Nicolo Golubovich di Cerniplat d' una ferita sotto il fianco sinistro, fatta con una pistola e palla, con offesa di fegato; a ore 2 di notte ove capito e all' ore 6 di notte passo da questa a miglior vita, in fede di che mio strumento, mi sottoscrivo, Nicolo Nichichievich, Chirurgo.*”

vić liječio ljude još nekoliko godina. Kao ljekara nalazimo ga u toku 1766-1767. u Risnu i u Perastu.³⁴

Već smo pomenuli rodbinsku vezu porodica Nikićijević iz Herceg-Novog i Luke Zmajevića iz Perasta. Katarina rođena Zmajević bila je zakonita žena Nikole Nikićijevića. To se saznaje iz jednog dokumenta o donaciji kuće (*a titolo di donazione*) učinjene dobrovoljno (*non sforzati, ne sedotti*), zajedničkim dogovorom, od strane nasljednika pok. kapetana Luke Zmajevića iz Perasta od 27. oktobra 1781. godine. Među nasljednicima su Lucija i Katarina, kćeri pok. Katarine Nikićijević, kao i Bogdan i Marija, djeca Andrije i pok. Margarite Kosović, rođene Matošević, kojoj je Luka Zmajević djed po majci; nasljednica je i Katarina, žena Antona Kosovića. Naime, nasljednici ustupaju kuću dotadašnjem „afitalu” Grgu Zaljaniću (*Gregorio Saglianich*). Kuća je zidana, s „kaliželom” sa gornje strane, sa voltom i potpornim zidom sa balkonom i sa svim što joj okolo pripada. Nalazi se u predjelu Penčića i graniči s gornje strane opštinskim putem, sa donje djelomično zidom naspram pomenute kaližele, a djelomično sa kućom Iva Domenika Marinovića (*Giovanni Domenego*), koju su kupili nasljednici pok. kavaliera Zmajevića; sa istočne strane graniči sa posjedom pok. Petra i Andrije Zmajevića, a sa zapada sa posjedom Stjepana Bujovića.³⁵

Vezu porodica Nikićijević i Mazarović iz Perasta pronašli smo zahvaljujući jednom notarskom spisu od 3. maja 1791. godine. U njemu se pominje Margarita, kao udovica Antonija Nikićijevića iz Herceg-Novoga. Ona je zapravo bila sestra Anđelike, žene Grga Ćorka iz Perasta. Vicko i Andrija, sinovi Ćorko, u sukobu sa majkom Anđelikom nakon diobe očevih dobara 1785. godine, željeli su da se nagode sa majkom, pa se povodom toga spominje novčani iznos od oko 18 cekina koji Anđelika ostala dužna svojoj pok. sestri Margariti, Vickovoj i Andrijinoj tetki. Pominje se Margaritina želja da se za taj dug održe mise za pokoj njene duše. Dvije do tada sukobljene strane,

³⁴ Nikola Nikićević, hirurg, i njegova porodica pomenuti su u radu: M. Crnić-Pejović, *Osvrt na zdravstvenu kulturu hercegnovskog kraja od 18. do prve polovine 20. vijeka*, BOKA 28-29, Herceg Novi 2009, 232 a hirurgi Anton i Nikola Nikićević u knjizi D. Radojičić, *Krajina novska u sudaru svjetova*, Beograd 1994, str. 225,226. Kao stanovnici Tople Nikićijevići su pomenuti u radu Đ. Milović, *Stanovništvo Tople u drugoj polovini 18. vijeka*, BOKA 4, Herceg Novi 1972; 71,75, 82-83, 85,89-90

³⁵ IAK, Sudsko-notarski spisi (u daljem tekstu SN), CLXXI, 191. Opis kuće: „.....un casale costruito di muro ed una calisella contenente nella parte superiore, un volto ed un muretto con un balcone e con tutte le altre sue abenze et pertinenze, posto qui in Perasto, nella contrada di Pencich, confinante di sopra la strada comune, di sotto in parte col muro in faccia dell' antedetta calisella et in parte con la casa del signor Giovanni Domenego Marinovich, acquistata dagl' eredi di quondam Kavalier Zmajevich; d' oriente il signor quondam Pietro e Andrea Zmajevich e d' occidente il signor Steffano Buiovich (ili Burovich?).

majka Anđelika i sinovi, nagodivši se, međusobno su podijelili dužničku obavezu.³⁶

Krajem 18. vijeka u porodici Nikićijević nalazimo i jednog suvlasnika broda koji se, vjerovatno, bavio pomorskom privredom. To je kapetan Ivan Stjepanov (*Giovanni Steffano*) Nikićijević, suvlasnik trabakule „*Il Temistocle*”. Dana 16. avgusta 1797. godine došao je u opštinsku kancelariju u Kotor i pred ovlaštenim licima zvanično opunomoćio upravitelja trabakule kapetana Mihaila Vukasovića koji se tada nalazio brodom u Smirni da može slobodno da je proda ili da za nju nabavi drugu dozvolu. Pod drugom zastavom založio bi se da brod iznajmljuje po isplativijoj cijeni, dakle, da nastavi slobodno da plovi.³⁷ Isti konte Nikićijević bio je suvlasnik jednog brika pod imenom „*Il Falcone*” sa pomorcem iz Boke. Kako se saznaje iz dokumenta od 2. septembra 1797. godine, prijavio je svog ortaka koji je tada bio usidren u kotorskoj luci da ga lažnim papirima tereti za dug u iznosu od 400 španskih peča (*Pezze dure di Spagna* – španski novac). Nikićijević traži da se njegov ortak spriječi da isplovi za Dalmaciju i da se posredstvom njegovog pravnog zastupnika primjereno kazni.³⁸ Na pisanoj prijavi nalazi se svojeručni potpis Nikićijevića. A u priči o suvlasništvu brodova u pomenuto doba mogu se vidjeti dva različita lica jednog te istog posla. Kapetan Ivan Nikićijević bio je, pretpostavljamo, imućan poslovni čovjek (samo uz njegovo ime, a ne i uz ostale iz porodice Nikićijević stoji titula „konte”). Da bismo to potkrijepili iznijelićemo podatak od 28. avgusta 1797. godine kada je kapetan Nikićijević preko svog opunomoćenog zastupnika Samuela Vitalija (*Vitali*), nastanjenog u Trstu, zatražio utjerivanje ili naplatu iznosa od 7038 zlatnih cekina i venecijanskih talira od konta Aurelija Vidmana na ime neke neisplaćene kaucije od 13. aprila iste godine u vezi nekog posla na Krfu.³⁹

³⁶ IAK, SN CLXXVI, 285: „*Che dovendo la signora Angelica sudetta una partita di debito verso la quondam signora Margarita Mazzarovich nel Antonio Nichichievich da Castel-Nuovo fu sua sorella di zecchini 18: 7: 10: e di questi suffragare l' anima della sudetta con tante messe e cio per volonta della defunta; restera a peso delli sudetti suoi figlioli meta per cadauno l' adempire per pieno a cotesto debito secondo la pia intenzione della loro zia...*”

³⁷ IAK, Fond: Opština Kotor (u daljem tekstu OK) I/I, *Quaderno procure* 1795-97. (Knjiga punomoćja): „.....*personalmente costituito il Nobil Signor Capitan Giovanni Steffano Conte Nichichievich da Castel Novoquale come parzianevole e proprietario del trabacolo nominato Il Temistocle diretto dal capitan Michiel Vucassovich, ora esistente in Smirne,che a fatto eletto....il di lui vero certo procuratore nuntio il sopradetto signor capitan Michiel Vucassovich absente ma come sia presente, a poter e dover in nome di esso signor costituente Parzianevole (I. Nikićijević) passare alla libera vendita del sudetto trabacolo nominato il Temistocle, oppure sopra di esso procurare l' ottenimento d' altra Patente, onde sotto altra bandiera prestarsi al rinvenimento delli piu vantaggiosi nolleggi e quindi poter proseguire liberamente la navigazione con detto trabacolo.....*”

³⁸ IAK, OK I/J, *Atti e costituiti Diversorum*

³⁹ IAK, OK I/I, *Protocollo Procure I, Presidenza Nobil Signor conte Nicolo Bisanti, 1797 e 1798.*

Početak 19. vijeka, 1807. godine, kada su Francuzi ušli u Boku, pominje se konte Đuro Nikićijević u funkciji providura saniteta u Herceg-Novome, pa kao javni procjenitelj u francuskoj administraciji.⁴⁰

Nešto kasnije, u trećoj deceniji 19. vijeka srećemo još jednog pomorca Nikićijevića. To je patrun Bogdan Nikićijević pok. Đura iz Perasta. Kao pomorac i čovjek od povjerenja, pretpostavljamo, da mu nije bilo teško naći jamca. Naime, jedne srijede, 19. maja 1824. godine, u kancelariju zakletog javnog notara Stjepana Balovića u Perastu došao je Nikola Rupčić pok. Frana iz Perasta, posjednik i kućevlasnik (*possidente delle realita Dominicali*) i pred svjedocima i na adresu carsko-kraljevskog ureda u luci Rose, zajamčio je svojim imanjem da će se patrun Bogdan Nikićijević tačno držati propisa prilikom predstojećeg putovanja svojim pjelegom „*La Providenza*”, pod austrijskom zastavom. Garantovao je da će patrun Nikićijević ploviti do Trsta i nikuda drugo i da lučki ured u Rosama, neće kod lučkog kapetana u Trstu provjeravati njegov dolazak. Rupčić se takođe obavezao da će se on lično podvrgnuti važećoj zakonskoj kazni u slučaju da patrun svojim pjelegom načini kakav prekršaj.⁴¹

Bogdan Nikićijević pok. Đura iz Perasta, dakle, bio je patrun. Imao je još dvojicu braće: Miha (Michiele) i Alviza (Alvise) koji su bili punoljetni kada su kao sinovi i nasljednici pok. Đura Nikićijevića prodavali svoju kuću u Perastu. Prilikom prodaje kuće 25. septembra 1823. godine, u kancelariji javnog notara Stjepana pok. Matije Balovića, bio je prisutan Bogdan (Diodato), kao zastupnik svoje braće, budući da su druga dvojica bili tada van Boke (možda na plovidbi). Kao prodavac iste kuće bio je i njen suvlasnik, Krsto, sin Miha Nikićijevića, a inače strica (Đurovog brata) trojice pomenute braće. Kuću su pomenuti prodavci, Miho, Alviz i Bogdan, naslijedili od babe po majci, a njihov stric od majke. Prema arhivskim podacima nalazila se u Perastu u predjelu crkve sv. Nikola, prema Penčiću, a blizu (posjeda) Zmajević a i Matikole.⁴² Da li su nasljednici kuću dobili po porodičnoj liniji od već pomenu-

⁴⁰ IAK, Fond: Spisi francuske kraljevske generalne delegacije provincije Boke Kotorske (DEBOF) III, 42/1; DEBOF IV, 122/1.

⁴¹ IAK, SN CLXXXVIII, 11: „...il quale (Nicolo Rupcich) dichiara, che dovendo da qui partire verso Trieste il Padrone Deodato Nichichievich del fu Georgi, o parimente di questo luogo coll' Austriaco suo pielego nominado la Providenza, che esso signor Nicolo Rupcich costituente si dichiara solennemente Pieggio cum propriis bonis presso il I(periale).R.(egio) Ufficio del Porto in Porto Rose, eesistente in questo Circolo di Cattaro per la pontualita del viaggio che attualmente intraprende il sudetto Padrone Deodato.”

⁴² IAK, SN CLXXXVIII, fasc. XII, *Atti notarili, Stefano Balovich, publico notaro nella Comunita di Perasto*, list 15/35: „Che avendo eglino una casa posta qui in Perasto nella contrada di San Nicolo di questo Duomo verso la parte di Pencich, nella vicinanza delli signori Matticola e Smaevich, pervenutagli in eredita - alli primi per parte dell' ava materna, ed al secondo per parte materna...”

tih, Margarite Mazarović žene pok. Antonija Nikićjevića ili, pak, od strane Katarine rođene Zmajević, žene Nikole Nikićjevića, ne možemo sa sigurnošću reći. Mislimo da je moguć ovaj drugi slučaj, s obzirom da se posjed sinova pok. Đura iz Perasta i njihovog strica Krsta direktno dodirivao sa posjedom Zmajevića. Kuću su, dakle, 25. septembra 1823. godine prodali „in perpetuo” Tomu (*Tommaso*) pok. Marka Brajkovića, isto iz Perasta. Sami su pronašli kupca kako bi se riješili jednog dužničkog odnosa. Ne bi je, možda baš tada prodavali, ali su njihovi kreditori bili riješili da, radi povraćaja duga, povedu sudski postupak.⁴³

Kuća Nikićjevića u Perastu, imala je s gornje strane jedan mali vrt, maleno dvorište, gustijernu i dio obale, odnosno tiradur (romanizam koji označava kosinu obale preko koje se izvlači barka na suho) ispred same kuće.⁴⁴ U kući je bio jedan stan na donjoj strani, a na gornjoj, prema brdu, drugi sa kuhinjom i prilazom u dvorište i u vrt, gustijernu, a poviše vrta još jedan omanji vrt sa stablom divlje naranče. Stan na donjoj strani kuće imao je svoj prilaz i vrata kroz koja se sa opštinskog puta ulazilo u konobu.⁴⁵ Sa istočne strane s kućom je graničio sam kupac Tomo Brajković i sinovi pok. Ivana Zmajevića, sa zapadne zid kuće i orakulum Peraštana Iva (*Giovanni*) i braće Matikola koji vodi u Tripovinu. Sa donje strane kuće bio je opštinski put, a sa gornje, prema brdu, kupac Tomo Brajković.... Na kraju se može reći i to da je Tomo Brajković istoga dana prodavcima Nikićjevićima isplatio 350 fjorina za kuću i sve što joj je pripadalo.⁴⁶

A što otkrivaju notarski spisi o posjedu Nikićjevića u Herceg-Novome? Za sada imamo samo jedan arhivski podatak iz 1863. godine o njihovom vlasništvu u ovom gradu, kojega su te godine otuđili.⁴⁷ Posjed, pod tadašnjim

⁴³ Isto: „...e questa alienazione essi proprietari, zio e nipoti, si sono determinati di effettuarla ad oggetto che questi si trovano aggravati di alcuni loro debiti, e quindi....che li creditori erano determinati procedere verso di essi legalmente...”

⁴⁴ Isto: „...un orticello di sopra alla casa stessa, picciolo cortile e la meta della cisterna, ed una riva, o sia titatore dinanzi alla casa stessa...”

⁴⁵ Isto: „...la casa composta col suo appartamento ov' esiste la cucina con un piccolo cortile verso il monte, mezza cisterna e sopra il medesimo cortile un picciol orticello con un naranzer garbo; il quale ristretto appartamento di sopra ha il suo passaggio che conduce nello stesso cortile ed orticello. L' appartamento di sotto a il suo passaggio e porta dalla strada comune (dotato na margini: entro in cui introito vi e nell' interno al finimento della prima scalla una caneva).”

⁴⁶ Brajkovići su u to vrijeme, izgleda, finansijski dobro stajali, jer su čak Burovići (nekada bogati bokeljski posjednici) uzimali od njih novac na zajam i stvaljali kuće pod hipoteku. Vidjeti SN CLXXXVIII,4.

⁴⁷ IAK, SN CLXXXIX, 121. Ugovor o zajmu uz hipoteku (*Contratto di mutuo con ipoteca*) od 18. novembra 1863. godine.

katastarskim brojem 153, prostirao se na oko 500 kvadratnih klaftera.⁴⁸ Zemljište, pod nazivom Dobrisad, činio je jedan povrtnjak sa voćkama i vinovom lozom i pružao se sve do puteljka na zapadnoj strani. Na posjedu je bila kmetska kuća. Posjed se s južne i zapadne strane preko jednog puta graničio sa imanjem Ivana Jakšića, sa sjevera sa pomenutim vlasnicima (Nikićijevićima), a sa istočne strane sa posjedom braće Remetić.⁴⁹

Do prodaje gore navedenog posjeda došlo je zbog raznih istorijskih okolnosti koje su nam, uglavnom, poznate. Pribježište im je bilo zaduživanje kod nekih novih dobrostojećih ljudi i to pod uslovom stavljanja zemlje i kuće pod hipoteku. Tako su 18. novembra 1863. godine Đakomina (*Giacomina*), udovica Ivana Nikićijevića i Guljelmo (*Guglielmo*) Nikićijević, sin Ivanov, došli kod javnog notara Đorđa de Vojnovića pok. Jova (*Giovanni*) u Herceg-Novome i zaključili sa Ivanom Jakšićem pok. Đura ugovor o zajmu. Nikićijevići su dobili od Jakšića trogodišnji zajam sa kamatom od 5% u iznosu od 400 fjorina u austrijskoj valuti. Za osiguranje duga potpisali su Jakšiću posjed koji smo opisali.⁵⁰ Rezultati ove transakcije nisu nam, na žalost, poznati. Jedino znamo da je notar Vojnović imao kancelariju u kući u kojoj je stanovao, u Herceg-Novome na br. 3. Soba je bila na prvom spratu, sa pogledom prema sjeveru.

Pored brojnih pomena sačuvanih u arhivskim dokumentima 18. i 19. vijeka o porodici Nikićijević posebno govori kuća koju je 1736. godine u Herceg Novom izgradio Antonio Nikićijević i koja je sa manjim izmjenama svog izvornog izgleda sačuvana do danas. Da je prostrana dvospratnica skladnih proporcija pripadala Antoniju Nikićijeviću, hirurgu, govori natpis na njenoj glavnoj fasadi uzidan iznad ulaza na prvom spratu. Natpis i porodični grb isklesani su u kamenu i ugrađeni iznad vrata koja se nalaze u osovini kuće. Zajedno sa kamenim stepeništem koje vodi na I sprat, ispod čijeg podesta se nalazio zasvedeni prolaz do vrata prizemlja, predstavljali su osobenost glavne fasade prostrane stambene zgrade čija arhitektura pripada uobičajenom tipu karakterističnom za šire područje Boke. (Sl. 3, 7, 8, 11)

⁴⁸ Austrijska mjera za površinu zemljišta.

⁴⁹ Isto: „*Il terreno a ortaglia con frutelli e viti denominato Dobrisad che si estende fino alla stradicella a ponente, compresavi l'ivi esistente casa colonica, dell'estesa di Klafter quadrati 500 cinquecento in circa, contrassegnato col Numero Mapale 153 cento cinquante, sito fra confini: da ostro e ponente il mutuale Giovanni Jaksić mediante strada, da borea proprieta dei mutuatori e da levante fratelli Remetić.*”

⁵⁰ Treća stavka ugovora glasi: „In assicurazione della mentovata somma e dei patuiti censi i mutuatori Guglielmo e Giacomina Nichichievich assoggettano in ispeciale ipoteca a favore del mutuate Giovanni Jaksić il seguente immobile di loro proprieta situato nel suburbio di Castelnuovo...”

Natpis glasi:

CASA DI ANTONIO NICHICHIEVICH
 DA SE FABRICATA L' ANO DEL DIVO
 MDCCXXXVI
 NULLA SPERI PORTAR ALL' ALTRO MONDO
 TUTTO CONSUMA AL FIN IL TEMPO INGORDO

Prevod:

Kuća Antonija Nikićijevića
 Sebi sam izgradio (kuću) godine Gospodnje
 1736.
 Ne gaji nadu da ćeš išta odnijeti na onaj svijet,
 sve (što imaš) na kraju ugrabi neumoljivo vrijeme

Na štitu barokno koncipiranog grba su dvije predstave. U donjem dijelu je ptičje krilo okrenuto na lijevo, a iznad njega predstavljena je ruka sa stisnutom šakom i pticom na njoj. Glava ptice okrenuta na lijevu stranu. Štit grba sa bočnih strana pridržavaju dva simetrično postavljena lavića. (Sl. 4, 5)

Položaj na kome je sagrađena kuća Antonija Nikićijevića, na blagoj zavravni padine koja se spušta od Španjole prema gradskom pristaništu, biran je tako da se sa te visoke kote sagledavaju najšire vizure ka ulazu u Bokokotorski zaliv, sa Lušticom na južnoj i Prevlakom na sjevernoj strani. (sl. 2, 6) Kuća je podignuta približno na istoj izohipsi na kojoj se nalazi stjenoviti teren Savine sa crkvicom sv. Ane, o kojoj se porodica Nikićijević starala i obnavljala je tokom prošlosti. U odnosu na put koji vodi od Igala ka Toploj i Herceg Novom ona je stajala na izdignutoj terasi sa pogledom na zidine grada, pristanište i cijeli zaliv, sve do Sutorine.⁵¹

Ispred kuće je kvadratno dvorište na čijem istočnom dijelu se nalazi lučni prolaz ka izdignutoj terasi-vidikovcu (sl. 9). Nad terasom je stajala loza („odrina“) sudeći po tragovima stubova u uglovima popločane površine nad prizemnom zasvedenom prostorijom. Uz terasu, ka istoku, postojala je kamena zgrada izdužene osnove od koje sada postoje samo niski ostaci zidova zarasli u korov. (sl. 10)

Na strani prema brdu, gdje se sudeći po katastarskoj karti s kraja 19. vijeka, prostirao posjed porodice Nikićijević, danas se nalazi manja prizemna kuća pokrivena četvorovodnim krovom. Ona je, takođe, mogla pripadati cje-

⁵¹ Ime Antona Nikićevića nalazi se u Noti od soli Tople od 1. marta 1750. godine u kojoj stoji da njegova porodica ima 12 članova. Vidjeti G. Komar, *Herceg Novi - Istorija novska od iskona do pada Venecije*, Beograd/Herceg Novi 2004, 317; U Noti od soli za 1758. godinu pominju se drugi članovi porodice: don Mikiel, braća Nikićević i Niko Matov Nikićević. *Isti*, 320. Antonio Nikićević je kao sudija Suda dobrih ljudi pomenut u dokumentima iz 1735. i 1744. godine. Vidjeti G. Ž. Komar, *Boka Kotorska - Čirilski spomenici 17. 18. i 19. vijeka*, Herceg Novi 2009, 89, 90, 124, 128

lini koju je činila stambena zgrada porodice Nikićijević sa dvorištem, vrtom, „kmetском kućom“ i drugim pripadajućim prostorima njenog razvijenog domaćinstva. Danas je kuća porodice Nikićijević zajedno sa dvorištem na strani prema moru i ovom pomoćnom zgradom jedini ostatak urbanizma prve polovine 18. vijeka u gornjoj zoni zapadnog podgrađa Herceg Novog.

Prvobitno rješenje glavne fasade, sa tri ose otvora i centralno postavljenim vratima za prizemlje i I sprat, izmijenjeno je početkom 20. vijeka dogradnjom spoljašnjeg stepeništa koje vodi na drugi sprat. I ovaj stepenišni krak izveden je od kamenih stepenika, ali njih nose željezne šine kao i podest ispred vrata izvedenih pored zapadnog prozora. Za razliku od zidane ograde originalnog stepeništa novi stepenišni krak je dobio željeznu ogradu. Ovim stepeništem i novim vratima za ulaz na drugi sprat narušena je originalna kompozicija fasade.⁵²

Na austrijskom katastarskom planu s kraja 19. vijeka kuća Nikićijević se nalazi na katastarskoj čestici 152. Prema njoj vodi strma ulica-stepenište koja se sa njene istočne strane odvaja od glavnog puta, danas Njegoševe ulice. Na strani prema brdu, u to vrijeme, postoji još jedna zgrada pravougaone osnove koja je sudeći po veličini i položaju u odnosu na kuću mogla imati funkciju ekonomske zgrade. U to vrijeme iznad ove stambene cjeline pružale su se neizgrađene parcele sve do Srbije. Parcele koje okružuju kuću Nikićijevića nose oznake od 153/1 do 153/8. (Sl. 12, 13)

Na planu Herceg Novog iz 1944. godine⁵³ kuća Antonija Nikićijevića označena je brojem 25. Do nje od glavnog puta vodi isti prilaz. Pomoćna zgrada na strani prema brdu predstavljena je bez posebnog anagrafskog broja, a pomoćna zgrada sa istočne strane nije prikazana. U dvorištu na strani prema moru prikazan je i manji pomoćni objekat u jugozapadnom uglu. (sl. 14)

Ovo je djelomična hronika porodice Nikićijević, slična pričama o mnogim bokeljskim porodicama. Jedina razlika je što Nikićijevići vode porijeklo iz tada daleke Kastilje u Španiji. Pitamo se što je dalje bilo sa sinom kapetana Feranta Gonzage, Fedriga, kojega je otac, za razliku od mlađeg sina Nikela, ostavio u Kastilji. To što su Gonzage, odnosno Nikićijevići, ostali vjekovima na ovom prostoru, pored još mnogobrojnih neispričanih primjera, kazuje o vazdašnjem kosmopolitskom ozračju Boke Kotorske.

⁵² Zahvaljujemo se Branku Klicovu za podatke o najnovijem periodu u dugoj prošlosti kuće A. Nikićijevića. Njegovom ljubaznošću bili smo u prilici da sagledamo prostorni raspored prizemlja i I sprata zgrade za koji bi se moglo pretpostaviti da potiču iz vremena gradnje.

⁵³ Plan Herceg Novog pod nazivom „Hercegnovi 1944“ sadrži dva priloga sadrži. Prvi prilog pod nazivom *Popis vlasnika zgrada u Hercegnovome sa oznakom anagrafskih brojeva istih sadrži* imena vlasnika zgrada označenih brojevima od 1 – 280 a drugi čini plan Herceg Novog u razmjeri 1: 1000 sa označenim anagrafskih brojevima zgrada i nazivima značajnijih objekata. Na koricama ovog štampanog plana nije naznačeno ko je njegov izdavač.

Sl.1 Natpis na zapadnoj fasadi crkve sv. Ane

Sl. 2 Pogled na Njogoševu ulicu sa kućom Nikićjevića na vrhu padine; poč. 20. v.

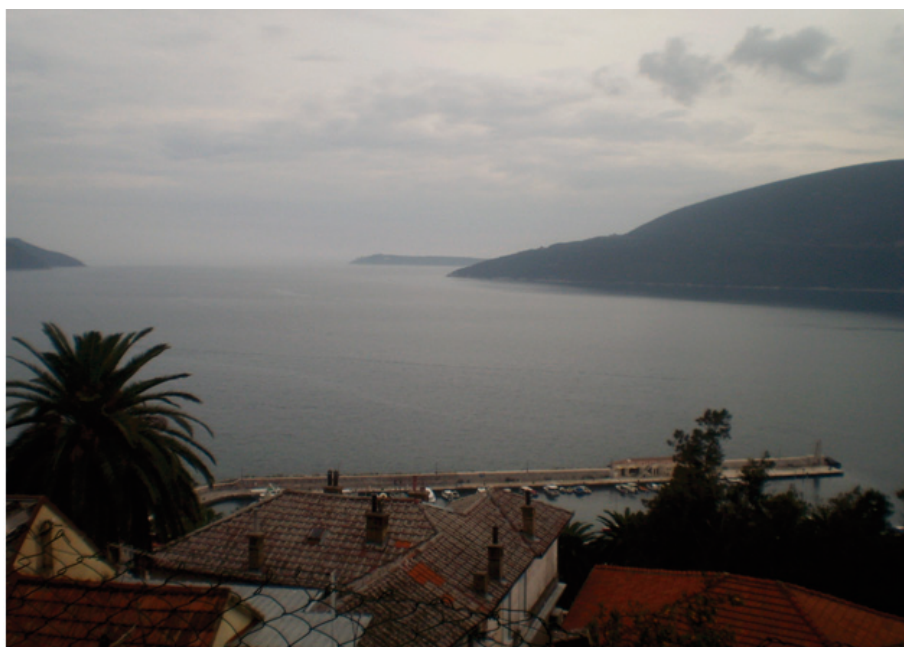
Sl. 3 Glavna fasada kuće Antonija Nikićjevića

Sl. 4 Grb i gornji dio natpisa

Sl. 5 Donji dio natpisa ispod recentne nastrošnice

Sl. 6 Pogled sa terase ispred kuće Nikićjevića

Sl. 7 Pogled sa jugoistoka

Sl. 8 Sjeveroistočni izgled kuće

Sl. 9 Terasa na istočnoj strani dvorišta

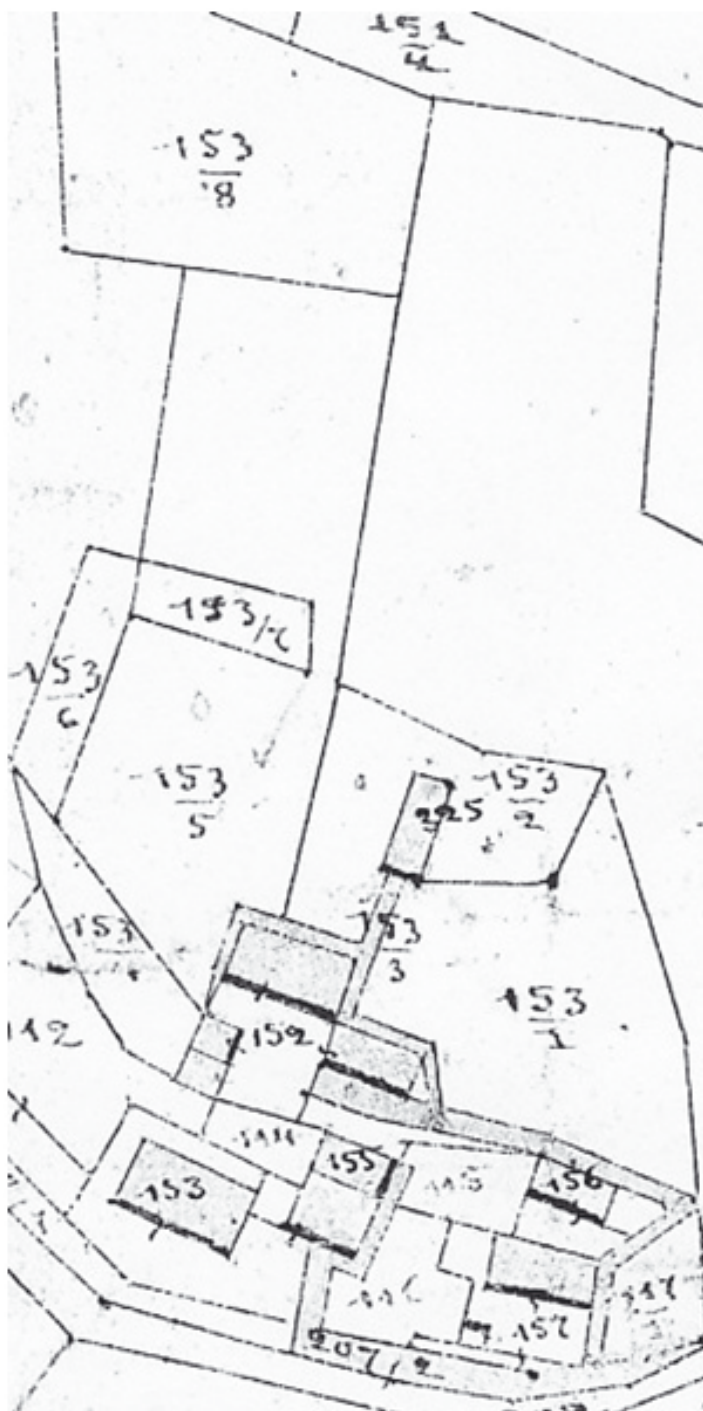
Sl. 10 Ruševni ostaci kuće sa istočne strane dvorišta

Sl. 11 Bočna kapija prema istoku

Sl. 12 Dio katastarskog plana Herceg Novog s kraja 19. vijeka

Sl. 13 Kuća Antonija Nikićjevića na kat. planu s kraja 19. vijeka (kat. parc. 152)

Sl. 14 Kuća Antonija Nikićjevića na planu Herceg Novog iz 1944. godine
(an. broj 25)

Anita Mažibradić
Zorica Čubrović

NIKIĆIJEVIĆ FAMILY IN THE 18th AND 19th CENTURY

Summary

After the house built in 1736 by Antonio Nikićijević in the vicinity of the fortified town of Herceg Novi had been identified from the inscription in Italian and the coat-of-arms, the authors of this paper were inspired by the preserved archival materials from that time, to find out more particulars about the person whose philosophical message, besides other things, the mentioned inscription contained.

According to historically known facts the Nikićijevićs were descended from the Spanish family Gonzaga who after the Turkish conquest of Herceg Novi, in 1538, stayed in that town. It is also known that the family took care of St Ana's Church at Savina where the Gonzagas had their tomb.

The archival research of the records in the History Archives of Kotor revealed numerous, so far unknown, data about the members of the Nikićijević family, among them Antonio and Nikola who performed the duty of surgeons in Herceg Novi during several decades of the 18th century. Their official reports about medical treatment of people from the regions of Herceg Novi, Risan, Luštica, Morinj, Krivošije and other places were sent to the Provveditore Straordinario in Kotor.

Besides the two surgeons the archival sources also mention don Miho Nikićijević, a priest. Antonio married Margarita Mazarević, and Nikola Katarina Zmajević. Both of them came from the reputable families of Perast.

Besides the Nikićijevićs of Herceg Novi, the paper deals with the shipmasters of the same surname from Perast and a member of the Nikićijević family who had a distinguished position in the medical-corps of Herceg Novi in the early 19th century.

The archival sources from the mid 19th century also throw light at the events that brought to the transfer of Nikićijević property to other owners.

The family estate of the Nikićijevićs with the house built by the surgeon Antonio Nikićijević, its garden, yard, outbuildings and large estate had a very outstanding position on the slope above the central part of the present Njegoševa Street. The family house of Antonio Nikićijević marked by the inscription and the coat-of-arms, has been preserved to the present day in its original form, while the other buildings have either disappeared or are in ruins.

New data connected to the past of this well-known family and the identification of their family building in Herceg Novi dating from 1736, are particularly important because they enable the study of cultural history, urban planning, residential architecture and way of life of several preceding centuries.